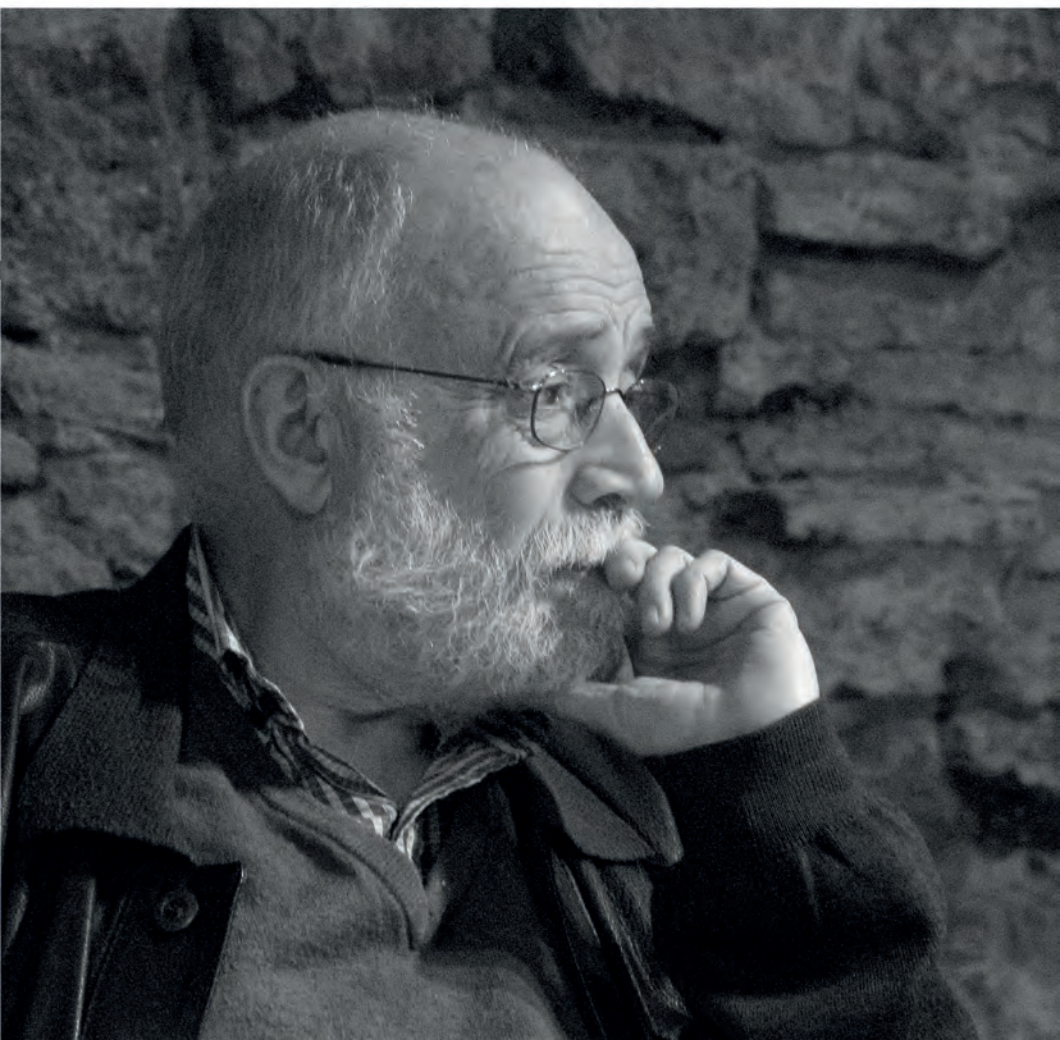

PAPERS DE PAU

CLÀSSICS
DE LA PAU
I DE LA
NOVIOLÈNCIA

ARCADI OLIVERES

EDICIÓ DE JORDI ALGUÉ I MAR VALLDEORIOLA

PAPERS DE PAU

CLÀSSICS
DE LA PAU
I DE LA
NOVIOLÈNCIA

L'Institut Català Internacional per la Pau i Angle Editorial volen agrair expressament la col·laboració rebuda de les editorials, revistes i entitats que van publicar inicialment els textos recollits en aquest volum.

© 2022, Hereus d'Arcadi Oliveres

© Jordi Algué Sala i Mar Valldeoriola Picanyol, per l'edició i el pròleg

© Dolors Pena Buxó, per la imatge de coberta

© Institut Català Internacional per la Pau (ICIP), per aquesta edició

T. 93 554 42 70

www.icip.cat

icip@gencat.cat

© 9 Grup Editorial, per aquesta edició

Angle Editorial

c. Mallorca, 314, 1r 2a B

08037 Barcelona

T. 93 363 08 23

www.angleeditorial.com

angle@angleeditorial.com

Primera edició: octubre de 2022

ISBN (Angle Editorial): 978-84-19017-34-5

ISBN (Generalitat de Catalunya): 978-84-19326-46-1

DL B 16971-2022

Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

PAPERS DE PAU

ARCADI OLIVERES

EDICIÓ DE JORDI ALGUÉ SALA
I MAR VALLDEORIOLA PICANYOL

ICIP
—
✓

 Angle Editorial

L'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP) va ser creat pel Parlament de Catalunya a finals del 2007. El Parlament va optar, a petició de la societat civil, per crear un organisme públic, independent del Govern i les entitats privades, dotat de personalitat jurídica pròpia i amb plena capacitat per obrar. La llei de creació de l'ICIP estableix que ha de prestar serveis a la ciutadania, al moviment per la pau, al món universitari i acadèmic i a les administracions públiques, mitjançant activitats de recerca, docència, transferència de coneixements, sensibilització i intervenció.

Per tal de difondre la cultura de pau i fomentar l'educació i la sensibilització de la ciutadania en aquesta matèria, l'ICIP ha creat quatre col·leccions de llibres adreçades a estimular la recerca, la divulgació i l'acció sobre temes de pau i seguretat al nostre país: «Clàssics de la Pau i de la Noviolència», adreçada a posar a l'abast de la ciutadania els i les autors que es consideren clàssics del pensament de la pau i de la noviolència; «Eines de Pau, Seguretat i Justícia», pensada per donar eines de reflexió i de treball a les persones compromeses amb la construcció de la pau i la justícia; «Pau i Seguretat», que vol posar a l'abast d'un públic acadèmic i especialitzat temes contemporanis tractats des del compromís amb la investigació per la pau, i «Noviolència i Lluita per la Pau», que vol difondre la noviolència com una filosofia i una pràctica cabdal per avançar en l'assoliment de la pau al segle XXI.

TAULA

PRESENTACIÓ, per Xavier Masllorens	11
LA PAU EN PRIMERA PERSONA, per Jordi Algué i Mar Valdeoriola	13
GUERRA, ARMES I NEGOCI. EL CICLE ARMAMENTÍSTIC	27
Guerra. La immoralitat de gastar 56 milions d'euros diaris en despesa militar	29
Guerra i pau: factors multiplicadors de mort i repte de vida	41
Venda d'armes, una causa de guerra	53
Economia armamentista, la porta falsa de l'economia mundial	59
El comercio de armas. El lucro gracias a la guerra	63
Proyección actual y tendencias del ciclo armamentista	69
IMPLICACIONS I OBSESSIONS DE LA GUERRA	85
Les implicacions econòmiques de l'entrada a l'OTAN	87
La participación española en el Eurofighter 2000	91
Una aproximació a les úniques armes de destrucció massiva no prohibides	105
Arguments contra la guerra	109

CAMINS (I RAONS) CAP AL DESARMAMENT	119
Mientras las bombas se acumulan	121
El problema de la reconversión económica de las industrias de armamento	127
Desarmament és desenvolupament	135
Interdependència mundial i pau	141
Un largo trabajo en favor del desarme	153
ENTITATS DE PAU. CAMPANYES, ACCIONS I MOVIMENTS	157
Los cristianos y su lucha por la paz	159
[Carta al president del Govern espanyol, Arias Navarro]	173
[Carta al rei Joan Carles I]	177
[Carta de C3A als parlamentaris europeus]	179
Aprendre la pau: una proposta reiterada	183
Centre Delàs: 20 anys com a tal i uns orígens anteriors	189
ALTERNATIVES I CAMINS CAP A LA PAU	193
Insubmissió com a rebuig de la defensa armada	195
Fer normal el que sembla extraordinari	195
L'objecció fiscal: el desarmament comença a casa	205
Objeción fiscal: opción personal y expresión social por la paz	209
[Carta d'objecció fiscal]	225
[Sobre banca ètica]	227
Cap a la possible banca ètica	231

REFERENTS DE PAU	235
[Discurs en el lliurament de la medalla d'honor del Parlament al premi Nobel de la pau Adolfo Pérez Esquivel]	237
Frederic Roda: la pau atrapada	245
Xirinacs: noviolència, independentisme i moltes lliçons més	247
Pere Casaldàliga, la solidaritat i la pau com a consigna	251
PACIFISME I CULTURA DE PAU	253
Propostes de reflexió i actuació a les entitats del moviment per la pau	255
La pau i el desarmament	273
Deu propostes per a l'Any Internacional de la Cultura de Pau	283
[Jornada sobre la Comissió de Consolidació de la Pau]	287
Situació del moviment per la pau a l'Estat espanyol	295
Barcelona i l'esperit de pau	311
[Pròleg a <i>Poble català, posa't a caminar</i>]	321
[Paraules d'acceptació del premi ICIP «Constructors de pau»]	325
Coronavirus: no caiguem en la trampa de la militarització	333
Pacifisme. No podem dir «no» a la guerra i obrir un pla de pensions	337

PRESENTACIÓ

La societat catalana —m'atreviria a dir que totes les societats occidentals— té un deute moral amb l'Arcadi, amb la Janine i amb els seus fills. Amb ell, perquè més o menys tothom l'ha considerat un gran mestre, inspirador d'idees i activista però li ha fet molt poc cas en tot allò que ha defensat durant tota la vida, un sistema social i econòmic més just i més humà.

Amb la Janine perquè els milers i milers d'hores de militància de l'Arcadi han suposat també molta absència familiar; i amb els fills perquè la seva vida de «fills de l'Arcadi» afegeix una dificultat a l'hora d'obrir-se pas. Però això seria motiu d'una altra presentació.

Ara, quan ens hem posat a fer balanç del seu ensenyament, del seu discurs i de la coherència de les seves idees, ens hem trobat un llegat molt ric i inspirador. Per això des de l'ICIP considerem necessari afegir aquesta obra a la seva bibliografia i fer més petit el nostre deute amb ell.

«¿Un altre llibre de l'Arcadi?», pot pensar algú... «Però si ja n'ha publicat molts.» Doncs sí, paga la pena aquest recull del seu pensament, que serveix per ordenar idees a partir d'alguns textos inèdits, d'articles de premsa, d'actes en què va participar o bé d'obres ja publicades. Un recull que segueix un ordre temàtic, des de l'antimilitarisme i la crítica a la guerra fins a la cultura de pau, passant per l'objecció fiscal a les despeses militars o per alguns referents que ell va tenir.

Teniu a les mans un gran llibre, del qual ens sentim orgullosos. Treballat amb cura i dedicació per la Mar Valdeoriola i en Jordi Algué, als quals agraïm molt la seva tasca entregada i rigorosa. Teniu a les mans un compendi de pensament que, tant de bo, inspiri molta gent a participar en la construcció d'un món més igualitari i fratern.

XAVIER MASLLORENS
President de l'ICIP

LA PAU EN PRIMERA PERSONA

«Segons la seva opinió, com podríem evitar la guerra?» La pregunta podria haver estat perfectament formulada en molts dels contextos on l'economista i pacifista Arcadi Oliveres (1945-2021) va fer arribar el seu discurs i les seves paraules. Xerrades, seminaris i conferències on no es cansaria d'explicar el rerefons, els interessos i els desajustos que hi ha darrere les dues grans qüestions que més l'indignaven: juntament amb la fam (o les desigualtats), la guerra. Una guerra (o unes guerres) que, com ell ens va ensenyar, sovint es preparen «inventant excuses, falsos enemics i dubtosos progressos econòmics» per justificar l'existència d'una de les indústries més grans del món: la indústria de l'armament. Uns arguments que li servien per determinar que les guerres no només són immorals i absurdes («Quin resultat esperem de la violència?»), sinó completament evitables: «Si hi ha voluntat, és clar. Voluntat de no fer negoci amb la vida dels altres». Ja ho sabem: «Les vostres guerres, les nostres morts».

Juntament amb la denúncia del negoci de la guerra, Arcadi Oliveres ens ensenyaria com traçar els camins que menen cap a la pau, sobretot la lluita per la justícia global. Recordant-nos que justícia i pau, o viceversa, van sempre lligades. La pau no és només absència de guerra, sinó la presència de justícia. Poca diferència hi ha entre matar algú o condemnar-lo a morir, diguem, de fam. Aplanar el camí cap a aques-

ta pau suposa teixir un món comú de llibertats, drets, democràcia... i un sistema econòmic global de rostre més humà. Tota una suma que per a Oliveres seria clau a l'hora de combatre les injustícies i tots els desequilibris d'aquest món, on la riquesa i els interessos d'uns pocs continuen usurpant la dignitat dels altres. I les guerres, les cruentes guerres, mouen encara tants diners com els que es necessitarien per eradicar la fam al món fins a quaranta vegades. Així ho deixava escrit en el seu darrer llibre, *Paraules d'Arcadi* (Angle Editorial, 2021), preguntant-se si encara érem a temps de poder canviar alguns models i mals funcionaments d'un sistema capitalista salvatge i d'un planeta desbocat i aprofitar les escletxes que queden per dir prou i no a tants desajustos. L'antídot de tot plegat: l'educació en valors. El motor per fer-ho possible: l'esperança.

L'esperança i la perseverança per no defallir en la construcció d'un món més just, harmònic i amable són probablement dos dels llegats que ens deixa Arcadi Oliveres. Ell, l'home bo, de paraula i d'acció, crític amb el sistema, el poder i els poderosos, compromès amb les causes socials però sobretot amb i des del pacifisme i la noviolència com a principis ideològics absoluts, no podia faltar en aquesta col·lecció de l'ICIP, institució de la qual també va formar part, dins la seva llarga trajectòria en tantes organitzacions, plataformes i moviments. La seva mort, el 6 d'abril de 2021, ens va arribar inesperadament a moltes, però la seva prolífica tasca ha fet que avui tinguem bona part del seu llegat en escrits, llibres i papers.

Quan vam rebre l'encàrrec de part de l'ICIP de fer un recull de textos que centressin la figura d'Oliveres dins el pensament i el compromís pacifista, no sabíem encara que acabaríem traçant un camí que semblava que ell mateix ens hagués ajudat a confeccionar: un trajecte que comença amb totes les explicacions del per què i el com de la guerra i acaba amb aquella

(necessària) pau. Creiem que a l’Arcadi li hauria agradat que tot aquest material relligat i endreçat a la manera de les dues persones que signem aquesta edició veiés la llum de nou com la veu ara.

Una veu (i una vida) compromesa amb la justícia global

El compromís ferm amb el pacifisme i la justícia global va marcar la vida d’Arcadi Oliveres. De fet, podríem dir que bona part de la història dels moviments socials i pacifistes a Catalunya no es podria explicar sense la seva figura, amb una trajectòria vital que ja venia marcada des dels inicis per la seva profunda empremta en la lluita a favor de la llibertat i els drets humans i socials.

Sovint explicava com els seus pares van ser els primers a conformar les seves clares conviccions: cap al compromís col·lectiu, amb una mare militant veïnal; i cap a la noviolència més estricta, amb un pare de fermes idees pacifistes («A casa no entrava cap joguina bèl·lica ni res que tingués a veure-hi», va escriure a *El meu camí cap a la utopia*, un llibre fet de petits capítols de memòries viscudes). També, com a bon mestre, va tenir professors que el van marcar, i molt: va estudiar als Escolapis en un ambient excepcionalment renovador i socialment compromès tot i estar en plena dictadura. D’allà trauria bons aprenentatges de Lluís Maria Xirinacs («el primer dia ens va dir: això no és una classe, és una República»), defensor dels drets i l’autodeterminació dels pobles; i de Francesc Botey, missioner i activista. D’ambdós va heretar la lluita en favor de la llibertat en majúscules i la solidaritat cap als més empobrits.

Ben aviat va començar a caminar al costat d’un cristianisme compromès amb la justícia social, des de moviments de

Venda d'armes, una causa de guerra

La divulgació que l'Arcadi va fer en premsa va ser fructífera. En aquest article exposa de manera sintètica les conseqüències del negoci de les armes, el seu creixement i injustícia i la reconversió industrial de les empreses.

[Publicat al diari *Avui* el 12 de desembre de 1987: p. 6.]

El comerç d'armaments ha evolucionat. Sovint l'opinió pública es demana per què pot eternitzar-se una guerra absurda, cruel i devastadora com la que enfronta des de fa set anys l'Iraq i l'Iran. L'opinió pública es demana també com és que les superpotències, altrament tan actives, no pressionen per aturar aquesta sangonera on, segons sembla, la rivalitat Est-Oest no és pas qüestionada. La resposta és senzilla: per interessos econòmics. I són precisament els interessos econòmics els que han caracteritzat el comerç mundial d'armament durant els últims anys.

És interessant seguir un estudi¹ publicat recentment per l'Institut Internacional d'Investigació per la Pau d'Estocolm (SIPRI), ja que en ell se'ns presenten clarament les tres grans etapes que ha tingut el comerç d'armament de la Segona Guerra Mundial ençà.

En un primer moment, que s'estendrà al llarg dels anys cin-

1. Thomas Ohlsson: *International Arms Trade: A Necessary Evil?* SIPRI, 1987.

quanta i primera meitat dels seixanta, el comerç es trobava en mans de les superpotències (EUA, URSS) i encara, en bona part, del Regne Unit, pel que respecta a les seves colònies. En el cas de les superpotències, l'interès de les exportacions era fonamentalment de dominació política, i més que de vendes es tractava de regals, als països amics, de materials de segona mà.

A mitjans dels seixanta i durant els setanta, els regals són vendes, encara que amb facilitats creditícies i amb una certa millora de la qualitat dels productes. Al mateix temps, la indústria europea occidental es troba ja reconstruïda i retorna a un mercat que es veu engrandit per les guerres a l'Orient Mitjà. És també l'època en què es pensa en la conveniència de crear Estats gendarmes (Iran, Brasil, Aràbia Saudita) per evitar que els grans es piquin els dits.

Menys comerç, però més fabricants

La tercera etapa, des de finals dels setanta fins a l'actualitat, veu un cert alentiment en el creixement de les xifres del comerç mundial d'armament, per raó del problema d'endeutament en què es troben una bona part dels països compradors, també perquè en molts casos s'han finalitzat els programes iniciats vuit o deu anys abans, i en última instància perquè molts d'ells han estat fabricants de les seves pròpies armes i també exportadors.

Aquestes dades evidencien una disminució en la participació de les superpotències i un increment en la dels tradicionals exportadors de l'Europa occidental. Igualment hi ha augments significatius dels mateixos països del Tercer Món i d'alguns altres com la Xina i Espanya.

D'acord amb aquesta evolució, l'estudi del SIPRI extreu algunes conclusions i formula alhora algunes previsions.

Conclusions

- La recerca de rendibilitat en les produccions pròpies obliga a cercar sèries grosses que inciten a l'exportació.
- Cada vegada més la venda d'armes es confon dins de contractes globals que inclouen, a més a més, matèries primeres, tecnologia, altres productes industrials, etc.
- Mentre la recerca i desenvolupament (R+D) en el sector de l'armament sigui tan intensa com ara, hi haurà una producció creixent i una pressió exportadora.
- Les forces econòmiques i els grups de pressió vinculats a les indústries d'armament dificulten sovint la realització d'altres polítiques més aconsellables per part del govern.

Previsions

- El creixement del mercat serà suau en els pròxims anys a causa de les pròpies produccions, que sota llicència faran alguns dels actuals compradors.
- Les coproduccions s'incrementaran entre els països desenvolupats, mentre que els subdesenvolupats continuaran amb produccions d'escàs nivell tècnic: seguirà existint una divisió internacional del treball.
- Sembla que raons de mercat i tecnològiques han fet que s'hagi tocat sostre quant al nombre de productors i d'exportadors.

Hi ha conseqüències per a pobres i per a rics. Vist el mercat mundial en les condicions que acabem d'exposar, sembla convenient analitzar-ne les implicacions dins dels països venedors i compradors.

Pel que fa als primers, s'evidencia que el comerç d'armes ha perdut bona part (mai es pot perdre totalment) del seu contingut polític (suport de països amics, creació de lligams de dependència...) per esdevenir un afer bàsicament econòmic.

Aquesta afirmació val sobretot per als països europeus i per als països del Tercer Món que han començat a accedir al mercat.

En aquest sentit —i separant-ne les implicacions ètiques—, el problema que es planteja és el de la conveniència d'aquest comerç i de la indústria que el provoca. Sembla que hi ha massa oferents, que la demanda s'ha de provocar i que en última instància la indústria bèl·lica no és tan rendible com a primera vista es pot creure.

La reconversió és possible

Aturar el procés pot semblar difícil. La reconversió és una paraula amb mala premsa, però malgrat tot s'ha de dir que la reconversió és possible i convenient, i representa segurament l'única sortida per als sectors productius afectats. Exemples n'hi ha més d'un i no pas amb resultat dolent. Val a dir, però, que la millor reconversió és aquella que no cal fer, que no és necessària perquè la indústria encara no existeix. Dit amb altres paraules: per a l'economia estatal és millor no desenvolupar aquest sector. Evidentment, detallar aquesta afirmació mereixeria un altre article. Hi ha també l'altra cara de la moneda: què passa amb els compradors? Com hem vist, aquests són majoritàriament del Tercer Món i, consegüentment, amb recursos limitats i moltes necessitats per cobrir. Comprar armament significa fer una elecció, que n'exclou d'altres, sens dubte més beneficioses per al desenvolupament. Les capacitats d'importació i d'inversió s'han d'aprofitar amb objectius millors que les armes. Per altra banda, les actuals dificultats financeres de molts països amb un elevat deute no provenen, en bona part, de les adquisicions d'armament?

A priori sembla, doncs, tot molt senzill: no vendre és bo per a uns, no comprar ho és per als altres i, per tant, la disminu-

ció del comerç d'armament s'imposa. Però, malauradament, i malgrat l'evidència, no podem oblidar el que hem dit al començament: hi ha molts interessos darrere de les guerres. Caldrà fer un esforç davant de l'opinió pública i divulgar allò que tothom sap però que pocs reclamen: desarmar és desenvolupar. I desarmament i desenvolupament són alhora dues condicions de pau.

Arguments contra la guerra

Article sobre la preparació de les guerres situat, en concret, als contextos de guerra del Pròxim Orient. Reflexions sobre els conflictes de l'Iraq i l'Afganistan.

[Dins Belén Vicens (coord.): *L'Orient Mitjà en el punt de mira*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la UAB, 2005: p. 75-79.]

Les guerres es preparen

Si les guerres es produeixen és, evidentment, perquè es preparen. El primer argument contra la guerra serà, doncs, el de la seva no preparació o, si es vol, l'eliminació dels diversos passos de l'anomenat «cicle armamentístic».

El cicle armamentístic comença amb l'aprovació dels pressupostos de defensa, que actualment arriben, a escala mundial, als 900.000 milions de dòlars, és a dir, divuit vegades més del que es destina anualment a la cooperació per al desenvolupament o nou vegades més del que, segons les Nacions Unides, caldria per eliminar la pobresa del planeta. En el cas espanyol, el ritme és gairebé fulgurant, i, si fem un càlcul precís de la despesa —que comprèn la del Ministeri de Defensa i les partides de caràcter militar incloses en altres departaments i seccions— ens trobem que el govern central dedica diàriament aquest any 40 milions d'euros, o 6.650 milions de les antigues pessetes, a la preparació de la guerra.

Davant d'aquesta circumstància, la resposta ciutadana per

«aturar la guerra» hauria de ser la negativa a pagar els impostos militars; però, com que en el cas espanyol aquests no els trobem establerts específicament com a tals, hauria de ser la negativa a pagar la part dels tributs que s'aplicaran a la defensa. L'impost sobre la renda de les persones físiques, pel fet de tractar-se d'una autodeclaració, permet posar en pràctica l'objecció de consciència de caràcter fiscal, que és una forma de desobediència civil que consisteix a descomptar, de la quota líquida de l'impost, el percentatge adjudicat al Ministeri de Defensa —un 5,6% l'any 2002— i destinar-lo a finalitats socials.

El cicle armamentístic continua amb la investigació científica amb finalitats bèl·liques. No es tracta en absolut del progrés de la ciència, sinó de la creació d'instruments mortífers i del perfeccionament dels sistemes de destrucció, d'atac i de control social. La no preparació de la guerra implica òbviament la reconducció de la investigació cap a objectius civils i la negativa a acceptar, per part dels científics, qualsevol finançament que pogués venir del Ministeri de Defensa, de les fàbriques d'armes o de les aliances militars. L'objecció científica esdevé, per tant, una responsabilitat dels investigadors, de les universitats i dels centres d'investigació.

El tercer apartat d'aquest cicle el representen la indústria i el comerç d'armes, que catalitzen les possibilitats d'una guerra amb els seus productes. En aquest cas, el no a la guerra s'haurà de transformar en una acció col·lectiva destinada a convertir la producció militar en civil i a impedir la venda d'armes. Des del punt de vista individual, això suposarà la negativa a invertir en bancs i fons de pensions que tinguin interessos en la producció d'armament, i també hauria de comportar el boicot als productes d'aquelles empreses que d'una manera o altra avalin la guerra o hi tinguin interessos.

El primer argument contra la guerra es resumeix, doncs, en

un acte permanent de coherència que hauria de tenir la seva màxima expressió en el canvi del nostre model de consum. Com és lògic, no podem expressar la nostra protesta contra la guerra i al mateix temps mantenir un ritme de vida que inclogui diversos vehicles, diversos habitatges i múltiples electrodomèstics que, a la llarga, faran que agraïm als nostres bel·licosos dirigents les gestes que han realitzat per aconseguir-nos l'energia amb què fer funcionar tot això.

El rerefons d'un genocidi

Les criminals accions militars dutes a terme a l'Iraq des del març del 2003 pels Estats Units i els seus aliats, les conseqüències de les quals es manifesten constantment encara en forma d'actes violents, constitueixen en realitat la tercera etapa d'un procés que s'inicià el 1991 amb la guerra del Golf i que té una doble finalitat: d'una banda, el control del petroli del Pròxim Orient i del mar Caspi i, de l'altra, el posicionament estratègic dels Estats Units en uns territoris que li ha de permetre la salvaguarda d'Israel i tenir vigilades de prop la Xina i Rússia.

En efecte, l'acció completament il·legal duta a terme pel sanguinari dictador Saddam Hussein —la invasió de Kuwait— fou contestada pels Estats Units mitjançant la posada en funcionament d'una coalició bèl·lica destinada en teoria a restablir el dret internacional —dret que curiosament semblava no importar gaire en casos com el de Palestina o el del Sàhara— a un preu inacceptable. Aquest preu va suposar la mort d'almenys tres-cents soldats nord-americans, la de dos-cents vuitanta mil iraquians civils i militars i el posterior sofriment del poble iraquità, sotmès a un il·legítim embargament internacional aplicat per les Nacions Unides i que fins al seu recent final ha provocat la mort de més d'un milió i mig de persones,

nens en la major part, per manca de medicaments i d'aliments bàsics. La vertadera finalitat, però, no era altra que el control del petroli de l'Aràbia Saudita i de Kuwait, on s'establiren des de llavors i fins ara tropes nord-americanes per ordre del president del moment, George Bush (sènior), vinculat, igual que tota la seva família, als negocis de l'or negre.

L'any 2002, amb la guerra a l'Afganistan, es produïa la segona fase del procés a què ens referíem abans. Es tractava en teoria d'una resposta als atemptats de l'Onze de Setembre del 2001. Sobre aquests atemptats cal remarcar que la seva preparació, pel que sembla, era prou coneguda pels serveis secrets nord-americanes, i sobre qui en va ser l'autor o autors encara hi ha molts punts foscos. Amb tot, el discurs emprat pel president George Bush (júnior) fou el de l'atac a l'Afganistan basant-se en el fet que aquest país havia servit de refugi als presumptes terroristes, que curiosament resulta que vivien a Califòrnia i a Florida. La realitat va ser que des d'aquell moment tropes americanes s'instal·laren a l'Afganistan, a l'Uzbekistan, al Turkmenistan i al Tadjikistan, les quals, juntament amb les prèviament existents a Geòrgia i al Pakistan, fan que actualment el petroli del mar Caspi es trobi envoltat de països amics que en faciliten l'extracció i sortida. Al principi del 2003, els mitjans de comunicació ens van mostrar la signatura d'un acord entre alguns països de la zona amb la finalitat de construir un oleoducte per transportar fins a l'oceà Índic, i des d'allà fins a Occident, una bona part del petroli regional. Com a nota complementària cal dir que aquest oleoducte serà construït per l'empresa Halliburton, el president de la qual fins fa quatre anys era Dick Cheney. Resulta gairebé superflu dir que la sort dels afganesos —i de les afganeses— no es trobava entre les preocupacions nord-americanes. Els informes actuals ens parlen d'una situació majoritàriament pitjor que la que tenien en temps dels talibans, i això sense

oblidar que durant la guerra del 2002 van patir més víctimes mortals que les que hi va haver l'Onze de Setembre.

Arribem així a l'actual guerra, injustificable, immoral i il·legítima, anomenada «preventiva» i que va combinar sense cap escrúpol la matança d'iraquians amb la destrucció, en mans d'uns primitius «cowboys», d'un antiquíssim patrimoni cultural. Tot té a veure un cop més amb el petroli, acompanyat en aquesta ocasió per la voluntat de col·locar, després d'Israel, un segon peu al Pròxim Orient. Els Estats Units, per mantenir la seva «American Way of Life», necessiten petroli en abundància, que, cal no oblidar-ho, constitueix el principal símbol de la seva riquesa i creixement, i volen assegurar-se'n totalment la possessió. Resulta, no obstant això, que ells tenen petroli a Texas i també a Alaska, tot i que aquest últim no l'exploten a l'espera d'una penúria mundial que els permeti accedir al mercat amb un preu de la seva conveniència. A més, resulta que també adquireixen petroli al Canadà, lògicament sense cap problema; a Mèxic, on es van apoderar del control de les principals empreses petrolieres arran de la crisi de deute extern mexicà dels anys 1994 i 1995; a Veneçuela, on van intentar un cop d'Estat l'abril del 2002 per derrocar el govern d'Hugo Chávez —ha quedat establerta la presència de George Bush (sènior) a Caracas poques setmanes abans de l'intent colpista—; a l'Equador, país ple a vessar de bases nord-americanes, i a l'Aràbia Saudita, a Kuwait i al mar Caspi, com ja hem vist. Quina és, doncs, la raó per la qual també desitgen el petroli iraquianà?

La resposta té molt a veure amb la futura inestabilitat política, ben previsible, a l'Aràbia Saudita, que és la subministradora principal, amb prop del 20% del petroli que consumeixen els Estats Units. Sembla que el país aràbic es trobarà pròximament amb una crisi dinàstico-familiar derivada de l'enrenou generacional que representarà el pas de la monarquia dels

molts fills a la dels moltíssims nets del rei Abd al-Aziz, el seu fundador. Davant la previsió de possibles conflictes interns, i en el supòsit que fallés el principal subministrador, l'*establishment* nord-americà es vol assegurar el segon extractor potencial de la zona, l'Iraq, amb petroli en abundància, a flor de terra i amb un baix cost d'extracció. Apoderar-se del control de l'Iraq significa, a més, descartar completament les velleïtats expressades per Saddam Hussein, que va pensar que era millor vendre l'escàs petroli exportable en euros i no en dòlars. Si s'hagués estès aquesta maniobra, això hauria comportat una forta baixada en la cotització del dòlar i l'obligació dels Estats Units, país importador net, de destinar molts més esforços a la cobertura del dèficit representat per la seva balança comercial. Els arguments a favor de la guerra van ser falsedats evidents. En primer lloc, la possessió d'armes de destrucció massiva, la inflació de les informacions respecte a això i, inclusivament, després de la guerra, la misteriosa mort de l'expert britànic David Kelly (fou ell qui, segons sembla, va proporcionar a la BBC la informació sobre l'abús informatiu realitzat). I, en segon lloc, el no acatament de les resolucions de les Nacions Unides, quan és ben sabut que són els mateixos Estats Units els veritables campions de l'incompliment. En realitat, l'única raó sòlida és la voluntat de George Bush (júnior) de complir amb els *lobbies* petrolers d'armes que van finançar la seva dubtosa forma d'accés al poder el gener del 2001, després que el novembre del 2000 s'anotessin a favor seu els compromissaris de l'estat de Florida gràcies, no als vots, que eren favorables a Albert Gore, sinó a una sentència del Tribunal Suprem de l'estat, els jutges del qual havien estat nomenats al càrrec per Jeb Bush.

Amb tot, a la reunió de les Açores, els quatre genets del maniqueisme —Bush, Blair, Aznar i l'amfitrió Durão Barroso— van prendre la determinació d'obviar el dret internacio-

nal, desmuntar els esquemes de les Nacions Unides sobre la resolució de conflictes i mostrar directament que en les seves ànsies engolidores no hi tenia cabuda la força de la raó, sinó tan sols la raó de la força, tot i que això comportés morts en combat, víctimes civils, urgència d'ajut humanitari i destrucció de patrimoni artístic i cultural.

Els mesos transcorreguts de postguerra estan empitjorant encara més les coses. Els iraquians es rebel·len contra l'ocupació estrangera i se'ls respon a trets i a cops de baioneta, les Nacions Unides són arraconades pel virrei Paul Bremer, casualment antic director gerent de Kissinger Associates, i al nou ministre del petroli se l'ha dotat de dos assessors que pertanyen a càrrecs directius d'ExxonMobil, empresa en què té interessos George Bush (júnior), i a Shell.

Punt i a part mereix la participació espanyola, primer en la guerra i després en les forces d'ocupació. La intervenció la va decidir un democràtic president del govern que tenia en contra el 91% de l'opinió pública dels ciutadans. Malgrat que s'ha parlat molt del tema, no sembla que hi hagi hagut raons de pes polític i econòmic, sinó que ens hem de remetre a la psicologia personal de José María Aznar, el qual, recuperant les maneres dictatorials i el pensament ultradretà del seu estimat antecessor Francisco Franco, va creure per un moment que la seva actitud, submissa i bel·licista alhora, li donaria un (des)prestigi en l'escena internacional i un paper (trist) en la història.

Si l'actual presència espanyola a la zona vol ser de caràcter humanitari, no s'explica, doncs, que s'hi hagi enviat tropes de la legió i no forces de protecció civil. Com tampoc s'explica que des de les bases nord-americanes situades a l'Estat espanyol s'oferís al seu dia la base logística per als bombarders homicides. Semblava que el desprestigi que en assumptes bèl·lics havien aconseguit el president del govern i el seu ministre de Defensa era difícilment superable, però recents informacions

aparegudes a la premsa ens han fet veure que alguna cosa pitjor és possible encara: la militarització de tots els ciutadans «cuando las necesidades de la defensa así lo exijan». Evidentment, estem obligats a preguntar-nos com es pot arribar a aquest estat de desvergonyiment, de prepotència i de desraó.

Hem d'actuar a favor de la pau

L'actuació a favor de la pau ens ofereix diverses modalitats. La primera comença amb explicar els fets i els interessos que s'hi amaguen darrere, i també amb ser conscients de la crueltat que qualsevol guerra representa. Després farà falta que apareguin la protesta permanent i els compromisos individuals, assenyalats en la primera part, per no intervenir de cap manera en la preparació de la guerra. És igualment imprescindible eliminar les fortes dosis de violència presents en els mitjans audiovisuals, fomentar l'educació per la pau i investigar formes de resolució de conflictes.

Fa uns mesos es va posar en funcionament el Tribunal Penal Internacional, que té la responsabilitat de jutjar genocidis i crims de guerra. Això és exactament el que es va cometre i el que continua succeint a l'Iraq, i, consegüentment, si no es vol desprestigiari aquest tribunal ja des del seu naixement, serà necessari portar-hi no només els alts comandaments que van participar en la guerra, sinó també els responsables polítics que la feren possible. Com tots sabem, a més dels diversos ministres i secretaris d'Estat implicats, responen en el seu màxim nivell als noms de George Bush (júnior), Tony Blair, José María Aznar i Saddam Hussein.

En el conjunt d'aquest tràgic procés ha sorgit, malgrat tot, una nota d'esperança que està representada per la mobilització social, constant, espontània, extensa i imaginativa. Entre altres coses, amb aquestes manifestacions s'ha volgut mostrar

un no rotund a uns sistemes polítics i a unes formes de fer política que es troben en les seves hores més baixes. Tal com hem assenyalat abans, les Nacions Unides han quedat marginades i desprestigiades, i la seva possible eficàcia com a cúpula del sistema internacional ha quedat ben tocada. La Unió Europea ha demostrat la seva absoluta inutilitat, derivada de la manca de voluntat per poder gaudir d'una política exterior pròpia, no armada i desvinculada de la dels Estats Units. Pel que fa a la credibilitat de la política exterior espanyola, sobren comentaris. Aquest rebuig al funcionament de les actuals estructures polítiques exigeix, lògicament i com a mínim, la creació de noves formes participatives a escala local, autonòmica i estatal, l'assignació de moltes més competències al Parlament Europeu i una reforma radical del sistema de les Nacions Unides.

Aquesta voluntat de transformació política és totalment coherent amb les anteriors etapes de mobilització social que, per poder datar-les en algun moment, direm que s'iniciaren el novembre del 1999 a Seattle, quan es va plantejar per primer cop i de forma generalitzada el rebuig a la globalització econòmica com a instrument de dominació i com a generador d'enormes diferències econòmiques i socials. Posteriorment, l'«esperit de Porto Alegre» ha elaborat propostes alternatives perquè «un altre món sigui possible» i, en conseqüència, era molt convenient entrar ja en el domini de la política com a complementari de l'econòmic.

Tenim plantejat, doncs, un repte important i complex, però el tan corejat «Aturem la guerra» ens obliga a treballar amb urgència.

[Carta d'objecció fiscal]

L'Arcadi era una persona de paraula i acció. En aquest cas presentem la carta que anualment utilitzava per fer l'objecció fiscal davant d'Hisenda, un exemple pràctic de la seva lluita.

[Document procedent del seu fons digital. Juny de 2020.]

Jo, ARCADI OLIVERES BOADELLA, amb DNI xxxxxxxxN, domiciliat a Sant Cugat del Vallès, c/xxxxxx, xx,

EXPOSO:

Que, amb la impossibilitat de poder adjuntar amb la meva declaració de renda de l'exercici 2019 aquesta carta, així com el rebut justificatiu d'ingrés, els quals considero necessaris per acreditar la meva objecció fiscal a la despesa militar, opto per fer la seva entrada per registre davant d'aquesta delegació d'Hisenda a fi que s'adjunti a la meva declaració.

Que raons de consciència no em permeten contribuir al finançament de les despeses de preparació de la guerra, oficialment anomenades de «defensa».

Que, vista l'actuació de què he sigut objecte en anys anteriors, en què he estat obligat a pagar a Hisenda, sovint amb els corresponents recàrrecs, quantitats que havia ingressat a institu-

cions amb finalitats socials, i vista l'afectació econòmica que tals reclamacions han significat per a la meua economia, he decidit fer aquest any una objecció testimonial de 48 euros que representa 1 euro per cada milió d'habitants de l'Estat.

Adjunto a aquesta declaració l'original de l'ingrés que per 48 euros he realitzat en favor de l'organització Justícia i Pau, dedicada a treballar per la justícia social.

Per tot l'anterior,

SOL·LICITO:

Que se'm consideri objector fiscal a les despeses militars i que en el proper període declaratiu s'habiliti la possibilitat de fer l'entrada d'aquests documents a la mateixa declaració de renda.

El saluda ben atentament,

Arcadi Oliveres

Sant Cugat del Vallès, 2 de juny de 2020

Sr./a. Ministre/a d'Economia i Hisenda

Xirinacs: noviolència, independentisme i moltes lliçons més

Glossa de la figura de Lluís Maria Xirinacs (1932-2007), a qui l'Arcadi tenia com a un mestre, amb motiu de la seva mort, l'agost de 2007.

[Document procedent del seu fons digital. Setembre de 2007.]

Lluís M. Xirinacs va morir el passat mes d'agost però ens va deixar un ampli llegat de coherència personal, d'exemples de pràctica noviolenta, i un bon gruix d'impulsos en favor de la llibertat i de la democràcia.

Vaig conèixer Lluís M. Xirinacs l'any 1957 als escolapis del carrer de la Diputació de Barcelona quan ell era un capellà acabat d'ordenar de vint-i-cinc anys i jo mateix un principiant de batxillerat de dotze anys. Recordo que, tutor del nostre curs, ens va dir que no ens trobàvem pas en una classe sinó en una república, de la qual calia escollir-ne el president i els ministres —òbviament el delegat de curs i els diferents responsables d'activitats. Es tractava, doncs, d'una notable lliçó de democràcia en els anys de plenitud de la dictadura franquista.

Anys més tard vaig donar-li suport il·lusionadament en la seva elecció com a senador independent a la cambra alta espanyola. Aquesta elecció ens va fer aprendre dues coses. Primera, que també hi ha política possible fora dels partits. I segona, que la Constitució estatal, que a hores d'ara molts voldríem ben diferent, era necessitada d'un bon «paquet d'esmenes»,

com Xirinacs, amb bon encert i premonitòriament, va publicar llavors.

Posteriorment em va admirar la seva capacitat intel·lectual, que en bona mesura va transmetre mitjançant la Fundació Tercera Via i en la qual va fer palesa la imprescindible interdisciplinarietat del coneixement, que ell mateix personificava amb la seva doble formació de biòleg i de filòsof i que amb facilitat feia extensiva a l'anàlisi econòmica i política.

Per damunt de tot, però, Xirinacs, a qui volguérem candidat al Premi Nobel de la Pau, ens va acreditar la seva innegable opció per la noviolència, tant en les seves finalitats —inadmissibilitat de la repressió, amnistia per als presos, rebuig de la pena de mort, suport a l'objecció de consciència a qualsevol forma de militarització, autodeterminació, etc.— com en els seus mètodes i la seva pràctica diària —silenci, dejuni, protesta, testimoni, marxés, no col·laboració, desobediència civil, etc.

El pacifisme a Catalunya té un deute amb Xirinacs, que en bona mesura fou el catalitzador dels seus diferents corrents de tradició gandhiana, objectora, cristiana i estrictament política. Totes juntes, i en les seves diferents facetes, han fet possible que avui a casa nostra sembli normal allò que mai hauria hagut de deixar d'ésser-ho arreu del món: que les guerres no poden ser justes, que els exèrcits no tenen cap mena de sentit, que els blocs militars haurien de desaparèixer, que ningú pot ésser obligat a servir les armes i que, comptat i debatut, la raó sempre s'ha de situar per damunt de la força.

Xirinacs fou conegut en els seus darrers anys com a figura de l'independentisme català. Però de ben segur que, d'acord amb el pensament reiterat per ell moltes vegades, es pot dir que el seu somni d'independència es vestia amb els components del pacifisme, de l'amor a la llengua, de la solidaritat, de l'assoliment de llibertat i del més absolut respecte per la persona humana.

Amb totes aquestes facetes dels seus ideals i de la seva manera de fer, hem de concloure que ens falten referents que, com en Lluís M. Xirinacs, dignifiquin la vida política, reiterin les nostres ànsies de llibertat i ens reconciliïn definitivament amb la condició humana.

Arcadi Oliveres
Setembre de 2007